

Оксана ПЕТРУК

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

4

Частина 2

Оксана ПЕТРУК

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Підручник для 4 класу з навчанням румунською мовою
закладів загальної середньої освіти

(у 2-х частинах, з аудіосупроводом)

Частина 2

Львів
Видавництво «Світ»
2021

Умовні позначення

Послухай

Попрацюйте в парах

Розкажи

До портрета автора...

Дай відповідь

Інформація з інших джерел

Ідеї для проєктів

Завдання додому

Марійка

Санду

Кіберик

Привіт! Я – Санду, Марійка і Кіберик
будемо разом з тобою навчатися за
новим підручником читання укра-
їнською мовою, щоб стати вправ-
ними читачами.

На сторінках підручника ми
зустрінемося з українськими
письменниками та їхніми
творами, ознайомимося з
українським фольклором.
Навчимося вдумливо читати,
розуміти думки й почуття пер-
сонажів, висловлювати свої
враження від прочитаного.

Познайомся
з підручником!

- Розглянь обкладинку. Що на ній написано й зображено?
- Переглянь зміст підручника. Скільки у ньому розділів? Прочитай їх назви.
- Прізвища яких авторів тобі знайомі?
- Переглянь назви творів. Які з них зацікавили тебе?

БАРВИ ОСЕНІ

Ти розпочинаєш вивчати перший розділ підручника... Прочитай його назву. Поміркуй, про що йтиметься у творах цього розділу.

Послухай вірш.

Микола Сингаївський

Вересень. Стежка до школи.
Дзвонить веселий дзвінок.
І через луг, через поле
сонце спішить на урок.
Промінь лягає на трави,
лукам навіє тепла.
Осінь стрічки золотаві
в коси дерев заплела.
Пахне прив'яленим цвітом –
з гаю, з городу, з двора.
Ми попрощалися з літом,
ось і до школи пора.
Сміх навкруги розсипає
дружна учнівська сім'я.
Нас біля школи стрічає
вчителька рідна моя.

Яку картину ти уявив(-ла)?

Як ти розумієш фрази **сонце спішить на урок, осінь стрічки золотаві в коси дерев заплела, сміх навкруги розсипає дружна учнівська сім'я**?

Ти прочитав(-ла) **вірш**. У словничку читача з'ясуй значення терміна. Порівняй інформацію про вірш з тією, яку ти знаєш з уроків читання рідною мовою.

Послухай розповідь про вірші.

Іванна Блажкевич

ПЕРШИЙ ДЗВІНОК

Вересень щедро сонцем зігрітий.
В школу повсюди сходяться діти.
Квіти барвисті в них у руках,
вогники щастя ясніють в очах.
В кожного радісна усмішка сяє.
дзвоником першим їх школа вітає.

Про який день йдеться у вірші? Який настрій у дітей? Аргументуй відповідь рядками з вірша.

Розкажи, що ти відчував(-ла), коли прийшов(-ла) до школи після літніх канікул. Про що були розмови з однокласниками? Які зміни відбулися у тебе й у твоїх друзів за літо?

Послухай вірш. Який настрій він створює? Зверни увагу, у якому темпі його читає диктор.

Прочитай вірш мовчки, підготуйся до виразного читання.

Аліса Майданник

Осінні листочки летять на долоні
коричневі, жовті, руді та червоні,
здається, спускаються з синього неба,
злітають тихенько на мене, на тебе.
Осінні листочки летять на долоні
коричневі, жовті, руді та червоні...

І берізки, і топольки
в золото вдягнулися.
Застрибали парасольки
по осінніх вулицях.
За краплинкою краплинка
дощик з неба сіється.
А малесенька Іринка
у хатинці гріється.

Який настрій у цього вірша – сумний, похмурий чи веселий, грайливий? А може, спокійний?

Яка погода за вікном – дрібний дощ чи злива? Чому так думаєш?

Як ти розумієш вислів **застрибали парасольки по осінніх вулицях**?

Як почувається дівчинка вдома, коли дощить?

Розглянь малюнок. Який настрій у хлопчика? Поміркуй, чому так. Що можна йому порадити?

Поділіться думками: чим можна зайнятися вдома за дощової погоди.

Послухай вірш Ольги Атаманчук «Стрибучі калюжі». Який настрій він у тебе викликав? Чи справді калюжі можуть стрибати під ноги?

Розкажи, чи любиш ти ходити по калюжах. У якому взутті це можна робити, а в якому – не варто?

Підготуйся до виразного читання одного з віршів про осінь. Добери потрібні інтонацію й темп.

Послухай уривок із тексту, а потім прочитай текст.

За Марією Людкевич

ЗОЛОТА КАЗКА ОСЕНІ

Люблю осінь. Ви запитаєте, за що? Правду кажучи, я й сама не знаю. Можливо тому, що першого вересня школярики йдуть

до школи. Срібно кличе за парти дзвоник, обв'язаний кольоровою стрічкою в руках першокласниці.

Осінь ще чарує мене своїми кольорами. На деревах тріпочуть, наче пташки, перші жовті листочки, потім червоні, багряні, золоті. Тоді мені здається, що наш сад найкращий у світі. Достигають сливи, груші пахнуть медом, яблука виснуть на гілках.

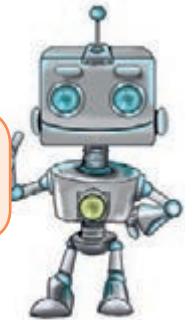
Незабутні цікаві дні, коли ми з татом ідемо в ліс збирати гриби. Ми знаємо такі місця, де їх ніби хтось насіяв густо-густо. Грибочки дбайливо зриваємо і кладемо в кошик. Удома мама маринує їх на зиму. Тоді наша хата довго пахне грибами, як лісова галявина.

Казка осені не має кінця, її можна розповідати довго-предовго. Наприклад, про царство осіннього городу, де я допомагаю бабусі збирати городину. Скажу по секрету: наш город має свої таємниці! Сюди часто прибігає старий вухатий заєць. Він мене зовсім не боїться. Гляне, настовбурчить довгі вуха, а потім як шмигне між капустинами. Тільки його й бачили!

Беру фарби й малюю. Картина виходить осіння. Падає дощ. У калюжах плаває жовте листя. Відлітають пташки у вирій, і дерева з ними прощаються. Стежкою чимчикують п'ять колючих колобків: їжак, їжачиха та їхні їжаченята. Вони зайняті тим, що готуються до зими.

Осінь минає швидко...

шмигне – швидко пробіжить, промчить
чимчикують – йдуть

Чому текст має таку назву? Як авторка передала своє ставлення до осені? Що саме їй подобається цієї пори року?

Яку картину малює оповідачка? Знайди й зачитай про це.

Розглянь малюнки. Зістав їх зі змістом тексту. Розкажи, що мало бути на порожніх аркушах.

Підготуй коротку розповідь про те, за що ти любиш осінь.

Марія Хоросницька

ОСІНЬ

Нарядилась осінь
в дороге намисто,
золоте волосся
розплела над містом.
Кольорові фарби
вийняла з кишені,
і малює осінь
жовтим по зеленім.
Здогадатись можна
в парку по деревах:
є червона фарба
в неї і рожева...

У якому образі постає осінь у цьому вірші? Якою справою вона зайнята? Які фарби має осінь-художниця?

Таня в осені просила:
– Розмалюєш небо синім,
а рожевим – хмарочки,
щоб були, мов квіточки.
Осінь гіллям шурхотіла
й малювала небо сірим.
Сіра стежечка на схилі
і сіренькі горобці...
Мабуть, осінь розгубила
кольорові олівці.

До кого і з яким проханням зверталася дівчинка? Які фарби переважали в картині осені? Якого висновку з цього дійшла дівчинка?

Порівняй ці вірші: дай відповіді на запитання.

Зроби висновок:

- ✓ Про яку пору року в них йдеться?
- ✓ Які картини постають у твоїй уяві, коли ти читаєш кожен з віршів?
- ✓ Які барви є в осені?
- ✓ Що вона ними розфарбовує?
- ✓ Коли осінь втрачає яскраві кольори?

«Ці вірші схожі тим, що ..., а відрізняються тим, що ...».

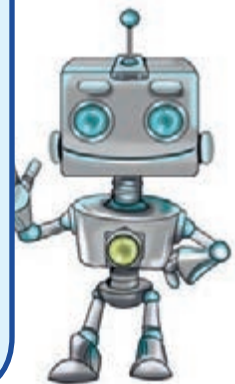

Розглянь репродукцію картини польського художника Яцека Єрки. Поміркуй над запитаннями й вислови своє враження від картини.

Яцек Єрка. Чотири пори року

- Чому картина має таку назву? Чим незвична ця картина?
- Що потрібно зробити, щоб роздивитися кожну пору року?
- Розглянь ту частину, на якій зображено осінь. Які кольори на ній переважають? Як змальовано дерева?
- Яка деталь у цій частині привернула твою увагу? Чому художник намалював велике яблуко?
- Хто причаївся біля одного з вогнищ?
- Поміркуй, коли ти ще можеш повернутися до цієї картини.

Створи словесний портрет осені, який тобі більше до вподоби. Добери слова, які найточніше її описують (**дощова, золота, щедра, мінлива, врожайна, сіра**). Відповідь можеш супроводжувати дібраними ілюстраціями або власними малюнками.

1. Яке твоє улюблене місце біля будинку чи в рідному місті / селі? Сфотографуй його в кожному порі року (вибери однаковий ракурс). Коли зробиш це, створи власний колаж «Чотири пори року». Поміркуй, скільки часу тобі знадобиться, щоб підготувати цей проєкт?

2. Намалюй власну чотирикутну картину. Поміркуй, що ти на ній зобразиш. Які кольори будуть переважати у кожній частині картини? Якими деталями будуть відрізнятися ці частини?

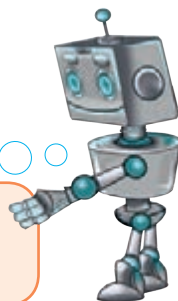
ЗІ СКАРБНИЦІ НАРОДНОЇ МУДРОСТІ

Яке зі слів таблиці однаково звучить в українській і твоєї рідній мові? Чи знаєш ти його значення?

фольклор = усна народна творчість

Слово **фольклор** походить з англійської мови і перекладається як **народна мудрість**.

Вислови припущення про те, які твори будемо вивчати у цьому розділі.

Знайди у словничку читача і прочитай значення термінів із таблиці. Що тобі відомо про **фольклор** з уроків читання рідною мовою? Які жанри усної народної творчості ти вже знаєш?

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ПІСНІ

Послухай, а потім прочитай українську народну пісню «Грицю, Грицю...»

- Грицю, Грицю, до роботи!
- В мене порвані чоботи...
- Грицю, Грицю, до телят!
- В мене ніженьки болять...
- Грицю, Грицю, молотити!
- Я не здужаю робити.
- Грицю, Грицю, врубай дров!
- Я сьогодні не здоров!
- Грицю, Грицю, печи хліб!
- Кахи, кахи! Щось охрип.
- Грицю, Грицю, іди їсти!
- Ой, чекайте! Де б тут сісти?

Який настрій цієї пісні? Як Гриць проводить свій час? Від чого він відмовляється, а від чого – ні? Яким ти уявляєш Гриця? Яку рису характеру висміяно в пісні? Що ти порадиш Грицеві?

Послухайте українську народну пісню «Ой, є в лісі калина».

**Які емоції викликала у тебе ця пісня?
Про кого в ній співається? Що вона робила?**

Послухайте пісню ще раз: придумайте рухи під музику за змістом пісні. Потренуйтеся: розіграйте пісню під музику.

Розглянь малюнки. Пригадай українську народну пісню «Ходить гарбуз по городу».

Розіграйте (інсценізуйте) одну з пісень.

Дитячі пісні – колискові, забавлянки, потішки

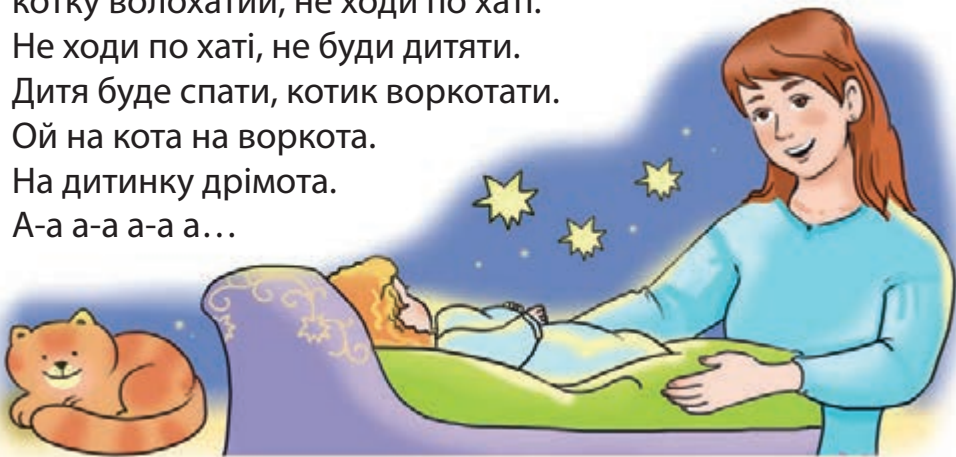
Послухай розповідь **про колискові пісні, забавлянки і потішки** (cântec de leagăn și cuplete vesele).

Послухай колискові.

Які почуття й настрій викликають у тебе ці пісні?

Котику сіренький, котику біленький,
котку волохатий, не ходи по хаті.
Не ходи по хаті, не буди дитяти.
Дитя буде спати, котик воркотати.
Ой на кота на воркота.
На дитинку дрімота.
А-а а-а а-а а...

Ой ходить сон коло вікон,
а дрімота – коло плота.
Питається сон дрімоти:
– Де ми будем ночувати,
та дитину присипляти?
– Де хатонька теплесенька,
де дитина малесенька,
туди підем ночувати
і дитину колисати.

**Коли співають колискові? Для кого?
Якими почуттями сповнені колискові пісні? З чого це видно?**

**Вивчи напам'ять ту колискову, яка тобі сподобалася найбільше.
Чи знаєш ти колискові пісні рідною мовою? Якщо ні, попроси
маму чи бабусю заспівати.**

Кую, кую ніжку,
поїду в доріжку,
буду коника кувати,
в лісі щоб не ночувати.

Потягусі, потягусі,
на Галинку ростусі,
щоб Галочка росла,
росла-виростала,
щоб Галочка своїй мамі
скоро в поміч стала.

Печу-печу хлібчик
діткам на обідчик:
меншому – менший,
більшому – більший.
Шусть у піч! Шусть у піч!

Розглянь малюнки. Пригадай дитячу народну пісню «Сорока-білобока». Поміркуй: вона належить до колискових пісень чи забавлянок?

Вивчи напам'ять одну з потішок. Якщо в тебе є молодший братик чи сестричка, пограйся, використовуючи потішки.

Скоромовки

Пригадай з уроків української мови у 3 класі, звідки походить назва **скоромовка**. Поміркуй, яке призначення скоромовок. Звернися до словничка читача, щоб уточнити значення терміна.

Бабин біб розцвів у дощ,
буде бабі біб у борщ.

Босий хлопець сіно косить,
роса росить ноги босі.

Дзижчить над житом жвавий жук,
бо жовтий він вдягнув кожу.

Летів горобчик, сів на стовпчик.
Прибіг хлопчик, утік горобчик.

Стриб-стриб-стриб – підстрибує
по стерні рідня:

перепілка, перепел,
перепеленя.

**Вивчіть напам'ять одну зі скоромовок.
Позмагайтеся, хто швидше й чіткіше вимовить скоромовку.**

Лічилки

Пригадай, що ти знаєш про лічилки. Коли вони потрібні? За потреби звернися до словничка читача.

Які лічилки українською мовою ти пам'ятаєш?

Котилася торба з високого горба.
А в тій торбі – хліб-паляниця.
Кому доведеться, той буде жмуритися.

Бігли коні під мостами
з золотими копитами.
Дзень, брязь – вийшов князь!

Тікав заєць через міст:
довгі вуха, куций хвіст.
А ти далі не тікай,
рахувати починай.
Один, два, три – вийди ти.

Один, два, три, чотири, п'ять –
п'ять горобчиків летять.
Один, два, три, п'ять –
йду четвертого шукать.

За допомогою однієї з лічилок розподіліть ролі. Пограйтеся у знайомі вам ігри «Кіт і миші», «Гуси, гуси, додому», «Веселка».

Дитячі ігри

Пригадай і назви дитячі ігри з уроків української мови у 1-3 класах. Правила якої з них ти можеш розказати?

Послухай, а потім прочитай правила дитячої гри. Чи є подібна гра у румунському фольклорі? Як вона називається?

СІРИЙ КІТ

За допомогою лічилки обираємо «сірого кота». Решта дітей – «миші». Усі учасники гри стають ланцюжком і, тримаючись одне за одного, ходять по майданчику по прямій, по колу чи по будь-якій іншій кривій лінії. Першим у ланцюжку стоїть «сірий кіт». Під час руху він запитусь:

- А є миші в копиці?
- Є! – відповідають «миші».
- А не бояться кота?
- Ні!
- Ой, як кіт хвостом поворушить, то всіх мишей подушить!

Після цих слів «миші» розбігаються, а «сірий кіт» ловить їх. «Миша», яку спіймали, стає «сірим котом».

Пограйтеся у гру «Сірий кіт».

Розкажи однокласникам правила дитячої гри, яка тобі подобається. Запропонуй їм погратися.

Загадки

Що тобі відомо про **загадки** (ghicitori)? У словничку читача знайди і уточни значення терміна.

Послухай розповідь про загадки та секрети їх розгадування.

Прочитайте загадки, поміркуйте над вказаними ознаками. Знайдіть відповідний малюнок і назвіть відгадки.

Сидить баба на грядках,
вся закутана в хустках.

Колючий клубочок
прибіг у садочок.

Біля нашої бабусі
сидить дід у кожусі –
коло печі гріється,
без водички миється.

Над глибокою рікою
вигнув спину він дугою.
Всі по ньому їдуть,
всі по ньому йдуть,
а з собою не беруть.

Що то за коні в городі на припоні:
довгасті, голчасті, зеленої масті,
нікого не возять, лиш солі просять.

Сидить Марушка в семи кожушках.
Хто її роздягає, той сльози проливає.

Прочитай ще раз і запам'ятай загадки. Загадай їх рідним чи друзям.

Прислів'я і приказки

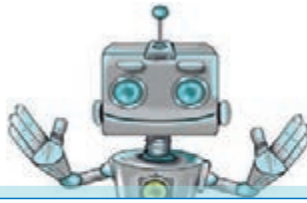

Послухай розповідь про прислів'я і приказки (proverbe și zicători).

Звернися до словничка читача та з'ясуй значення термінів. Чим відрізняються прислів'я від приказок?

сутужно – тяжко, важко
красна – красива, славна, славиться
спішно – швидко

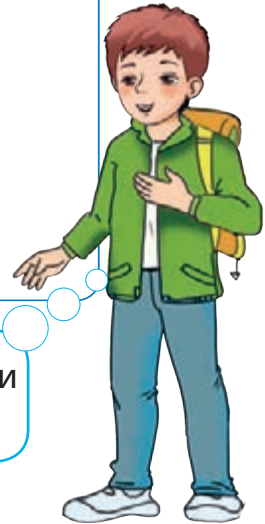
ПРИСЛІВ'Я

Хто знання має, той усе здолає.

Людина, яка має знання, пере-
може труднощі і досягне своєї
мети.

Берись до діла дружно –
не буде сутужно.

Будь-яку справу легше робити
разом із друзями.

**Чи правильно Марійка й Санду зрозуміли зміст прислів'їв?
У яких випадках можна вживати кожен із цих висловів?
Прочитай і спробуй пояснити зміст прислів'їв, наведених нижче.**

Природа – наша мати, треба її шанувати.

Кожна пригода – до мудрості дорога.

Хочеш собі добра – не чини нікому зла.

Людина красна не словами, а добрими ділами.

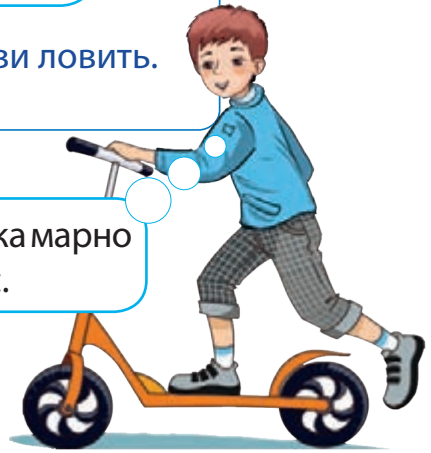
ПРИКАЗКИ

В одне вухо влітає, а в інше вилітає.

... говорять про людину, яка неухважно слухає.

Хто діло робить, а хто ґави ловить.

... кажуть про людину, яка марно витрачає час, байдикує.

Яка приказка тобі запам'яталася? Про яку рису людини в ній йдеться?

Прочитай наведені нижче приказки. Яке повчання містить кожна з них? Пригадай випадки з життя або з літературних творів, які підтверджують зміст цих приказок.

З других сміявся, а сам в біду попався.

Згода дім будує, а незгода руйнує.

Хотів зробити спішно, а зробив смішно.

Добре діло роби сміло.

Добери прислів'я або приказки, що подібні за змістом в українській і румунській мовах. Доповни свій проєкт власними малюнками або іншими ілюстраціями, які пояснюють зміст цих народних висловів.

Казки

Пригадай з уроків української мови у 3 класі, звідки походить назва **казка**. Звернися до словничка читача, щоб уточнити значення цього терміна.

Пригадай і назви українські народні казки, які ти слухав(-ла) і читав(-ла) у 1-3 класах. Яка з них тобі подобається найбільше? Чому?

Послухай уривок із казки, а потім прочитай казку.

КОЛОСОК

Жили собі двоє мишенят – Круть і Верть, а з ними півник Голосисте Горлечко. Мишенята тільки те й знають, що танцюють і співають. А півник уранці встане, усіх піснею збудить і до роботи береться. От якось підмітав він у дворі та й знайшов пшеничний колосок.

– Круть, Верть, – гукає півник, – а подивіться, що я знайшов!

Прибігли мишенята та й кажуть:

– Коли б це його обмолотити...

– А хто молотитиме? – питає півник.

– Не я! – одказує одне мишеня.

– Не я! – каже й друге мишеня.

– Я обмолочу, – каже півник. І взявся до роботи.

А мишенята й далі граються.

Обмолотив півник колосок та й знову гукає:

– Гей, Круть, Верть! Гляньте, скільки зерна я намолотив!

Прибігли мишенята й запищали:

– Треба зерно до млина віднести та борошна намолоти.

– А хто понесе? – питає півник.

– Не я! – гукає Круть.

– Не я! – гукає Верть.

– Ну, то я однесу, – каже півник. Узняв мішок та й пішов.

А мишенята продовжили гратися.

Повернувся півник додому і кличе мишенят:

– Сюди, Круть, сюди, Верть! Я борошно приніс.

Прибігли мишенята, радіють:

– Ой, півнику! Тепер треба тісто замісити та пиріжечків спекти. – Хто ж це буде робити? – питає півник.

А мишенята знову своє:

– Не я! – пищить Круть.

– Не я! – пищить Верть.

Подумав півник і каже:

– Мабуть, мені доведеться.

Замісив він тісто, приніс дрова, розпалив у печі. А як у печі нагоріло, посадив пиріжки.

Мишенята й собі діло мають: пісень співають, танцюють.

Аж ось і спеклися пиріжки. Повиймав їх півник, виклав на столі. А мишенята вже й тут. І гукати їх не треба.

– Ох, і голодний я! – каже Круть.

– А я який голодний! – каже Верть.

Посідали мишенята до столу. А півник їм каже:

– Стривайте, стривайте! Ви спочатку скажіть, хто знайшов колосок?

- Ти, – кажуть мишенята.
- А хто його обмолотив?
- Ти, – тихіше відказують Круть із Вертем.
- А тісто хто місив? Піч витопив? Пиріжків напик?
- Ти, – уже й зовсім тихо кажуть мишенята.
- А що ж ви робили?

Що мали казати мишенята? Нічого. Стали вони тут вилазити з-за столу, а півник їх і не тримає. Нема за що таких ледарів пиріжками пригощати.

Яким у казці зображено півника, а якими – мишенят?

Чи були Круть і Верть справжніми товаришами півнику? З чого це видно?

Як ти вважаєш, чи мали право мишенята їсти пиріжки?

Яку думку висловлено в останньому реченні казки?

Прочитай прислів'я. Яке з них можна використати як повчання мишенятам? Як ти розумієш його зміст?

Будеш з книжкою дружити – буде легше в світі жити.

Хочеш їсти калачі – не сиди на печі.

У лиху годину пізнаєш вірну людину.

Перекажи казку «Колосок» за малюнками.

Розіграйте казку за ролями.

Послухай уривок із казки, а потім прочитай самостійно казку.

ПАН КОЦЬКИЙ

В одного чоловіка був кіт старий, що вже не здужав і мишей ловити. От хазяїн його взяв та й вивіз у ліс. Покинув його й сам поїхав.

Коли це приходить до кота лисичка та й питає його:

– Що ти таке?

А він каже:

– Я – пан Коцький.

Лисичка й каже:

– Будь ти мені за чоловіка, а я тобі за жінку буду.

Він і згодився. Веде його лисичка до своєї хати, – так уже йому годить: уловить де курочку, то сама не їсть, а йому принесе.

От якось зайчик побачив лисичку та й каже їй:

– Лисичко-сестричко, прийду я до тебе в гості.

А вона йому:

– Є в мене тепер пан Коцький, то він тебе розірве.

Заєць розказав про пана Коцького вовкові, ведмедеві, дикому кабанові.

Зійшлися вони разом, стали думати, як би побачити пана Коцького, – та й кажуть:

– А зготуймо обід!

І взялися міркувати, кому по що йти. Вовк каже:

– Я піду по м'ясо, щоб було що в борщ.

Дикий кабан каже:

– А я піду по буряки та картоплю.

Ведмідь:

– А я меду принесу.

Заєць:

– А я капусти.

От роздобули всього, почали обід варити. Як зварили, почали радитись, кому йти кликати на обід пана Коцького.

Ведмідь каже:

– Я не підбіжу, як доведеться тікати.

Кабан:

– А я теж неповороткий.

Вовк:

– Я старий уже і трохи недобачаю.

Вирішили, що зайчикові доведеться кликати гостей на обід.

Прибіг заєць до лисички, а вона питає:

– А чого ти прийшов?

Зайчик і каже:

– Просили вовк, ведмідь, дикий кабан, і я прошу, щоб ти прийшла зі своїм паном Коцьким на обід.

А вона йому:

– Я з ним прийду, але ви поховайтесь, бо він вас розірве.

Прибігає зайчик назад та й каже:

– Ховайтесь, казала лисичка, бо пан Коцький як прийде, то розірве нас.

Вони й почали ховатися: ведмідь лізе на дерево, вовк сідає за кущем, кабан заривається у хмиз, а зайчик лізе в кущ.

Коли це веде лисичка свого пана Коцького. Доводить до столу, а він побачив, що на столі м'яса багато, та й каже:

– Ма-у!.. Ма-у!.. Ма-у!..

А ті думають: «От ще йому мало! Це він і нас поїсть!»

Виліз пан Коцький на стіл і почав їсти. А як наївсь, то так і простягсь на столі.

А кабан лежав близько столу в хмизі. Аж тут комар вкусив його за хвіст. Кабан хвостом і крутнув, кіт же думав, що то миша, та туди, та кабана за хвіст. Кабан як схопиться, та навтіки!

Пан Коцький злякався кабана, скочив на дерево та й подерся туди, де ведмідь сидів.

Ведмідь як побачив, що кіт лізе до нього, почав вище лізти по дереву, та до такого доліз, що й дерево не здержало – так він додолу впав – гуп! – та просто на вовка, – мало не розчавив сердешного.

Як схопляться вони, як дременуть, то тільки видко. Заєць і собі за ними – забіг не знає куди... А потім посходились та й кажуть: – Такий малий, а тільки-тільки нас усіх не поїв!

Склади три-чотири запитання за змістом казки. Звернися з ними до однокласників і отримай на них відповіді.

ЛЮДИНА ПОЧИНАЄТЬСЯ З ДОБРА

допомогти
батькам

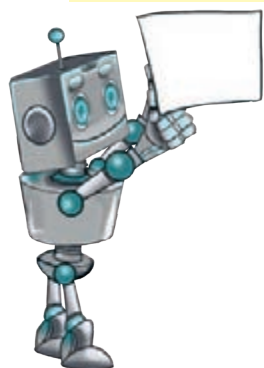
підтримати
друга

посміхнутися

поділити-
ся іграшкою
з малюком

сказати теплі
слова рідним

зателефонувати
дідусяві

Послухай вірш.

Любов Забашта

Людина починається з добра,
із ласки і великої любові,
із батьківської хати і двора,
з поваги, що звучить у кожному слові.
Людина починається з добра,
з уміння співчувати, захистити.
Це зрозуміти всім давно пора,
бо ми прийшли у світ добро творити.
Людина починається з добра,
зі світла, що серця переповняє.
Ця істина, як світ, така стара,
а й досі на добро нас надихає.

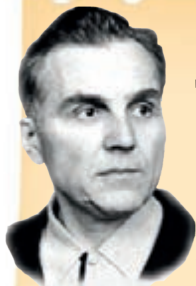
Як ти розумієш слова **ми прийшли у світ добро творити**?

Що для тебе означає творити добро?

Розглянь малюнок і прочитай, які справи пропонують зробити Санду, Марійка та Кіберик. Якими справами можна доповнити цей перелік?

Поміркуй, чи легко творити добро.

Василь Сухомлинський – український педагог і письменник. Ріс жвавим і допитливим, старанно вчився, змалку любив малювати. 35 років він працював учителем і директором школи. Для дітей він написав понад 1500 казок, оповідань, легенд. Його твори вчать маленьких читачів відрізняти гарні вчинки від недобрих, бути чемними, поважати старших, захищати менших.

«Ви живете серед людей. Кожен ваш вчинок, кожне ваше бажання позначаються на людях... Робіть так, щоб людям, які оточують вас, було добре», – писав він.

Послухай уривок з тексту, а потім прочитай текст.

За Василем Сухомлинським

ДОБРЕ СЛОВО

В однієї жінки була маленька донька Оля. Коли дівчинці виповнилося п'ять років, вона тяжко захворіла: застудилася, почала кашляти й танула на очах. До нещасної матері почали приходити родичі: Олині тітки, дядьки, бабусі, дідусі. Кожен приносив щось смачне й поживне: липовий мед і масло, свіжі лісові ягоди й горіхи, перепелині яєчка й бульйон з курячих крилець. Кожен говорив: «Треба добре харчуватися, треба дихати свіжим повітрям і хвороба втече в ліси й на болота».

Оля їла мед у стільниках і масло, лісові ягоди й горіхи, перепелині яєчка й бульйон з курячих крилець. Але нічого не допомагало – дівчинка вже ледве вставала з ліжка.

Одного дня біля хворої зібрались усі родичі. Дідусь Опанас сказав:

– Чогось їй не вистачає. А чого – і сам не можу зрозуміти.

Раптом відчинилися двері і в хату ввійшла прабабуся Олі – столітня Надія. Про неї родичі забули, бо багато років сиділа прабабуся Надія в хаті, нікуди не виходила. Але почувши про хворобу правнучки, вирішила навідати її.

Підійшла до ліжка, сіла на ослінчик, узяла Олину руку в свою, зморшкувату й маленьку, і сказала:

– Немає в мене ні медових стільників, ні масла, немає ні свіжих лісових ягід, ні горіхів, немає ні перепелиних яєчок, ні бульйону з курячих крилець. Стара я стала, нічого не бачу. Принесла я тобі, мила моя правнучко, один-єдиний подарунок: сердечне бажання. Єдине бажання залишилось у мене в серці – щоб ти, моя квіточко, видужала й знову раділа ясному сонечкові.

Така величезна сила любові була в цьому доброму слові, що маленьке Олине серце забилося частіше, щічки стали рожевими, а в очах засяяла радість.

– Ось чого не вистачало Олі, – сказав дід Опанас. – Доброго слова.

Ти прочитав(-ла) **оповідання**. Звернися до словничка читача й уточни значення цього терміна.

Що сталося з дівчинкою? Що приносили Олі її родичі? Які поради вони давали? Чи допомогло це хворій дівчинці? Хто прийшов до Олі? З чим прабабуся прийшла до правнучки? Розкажи про це словами оповідання.

Якого висновку ти дійшов(-ла) з цього твору?

Висновок, якого ти дійшов(-ла) з оповідання Василя Сухомлинського «Добре слово», є **головною думкою тексту** (idea principală a textului). Звернися до словничка читача й ознайомся зі значенням цього терміна українською мовою. Порівняй цю інформацію з тим, що тобі відомо з уроків читання рідною мовою.

Ці твори Василя Сухомлинського ти вже читав(-ла). Пригадай, про кого й про що в них йдеться.

«Чому голуби прилетіли до Олега»
«Як Оленка хотіла весну наблизити»
«Як Наталка у лисиці хитринку купила»
«Яблуко в осінньому саду»
«Ялинка для горобчиків»
«Ледача подушка»

НЕСПОДІВАНКА

Яцек гуляв з батьками у торговельному центрі. Він зупинився лише на мить біля вітрини магазину іграшок. Коли хлопчик

озирнувся, його батьків уже не було. Яцек не мав при собі телефона. Що тепер? Він уважно подивився навколо й помітив поруч пана Януша зі сусідньої квартири.

– Добрий день, дядечку! – закричав він так голосно, що кілька людей подивилися у його бік. На щастя, і пан Януш теж.

– Яка несподіванка! – сказав сусід. – Не знав, що ти вмієш говорити!

– Як це? – здивувався Яцек.

– Ти ніколи не казав мені «Добрий день», – пояснив пан Януш.

Яцеку стало соромно. Сусід сказав хлопчику:

– Не хвилюйся, я допоможу знайти твоїх батьків.

Що сталося з Яцеком у торговельному центрі? Чому таке трапилося?

Кого хлопчик хотів попросити про допомогу? Як відреагував сусід?

Чому текст має таку назву? Чи справді пан Януш думав, що хлопчик не вміє розмовляти?

Поміркуй, як далі можуть скластися взаємини хлопчика й пана Януша.

Порадьтеся й розкажіть, як діяти, щоб не загубитися в натовпі.

Поговоріть про те, як поводитися з сусідами. Складіть кілька правил про добре сусідство.

Послухай уривок з тексту, а потім прочитай текст.

За Борисом Приваловим

ВАСИЛЬКО-ЗАБУДЬКО

– Знову забув? – ледве не плачучи запитав Семен. – Я слово дав у бібліотеці книжку не затримувати!

– Завтра обов'язково принесу. Пробач, будь ласка...

Василько завжди так ввічливо, так щиро просив вибачення, що довго на нього ніхто не гнівався. Штовхне дівчинку так, що вона аж у сльози. Ураз руку до серця притисне:

– Пробач, будь ласка! Я ненароком! Більше ніколи не буду!

Дівчинка шморгне носом і побіжить далі. А потім увесь день розповідає своїм подругам:

– Цей Василько такий ввічливий, такий ввічливий...

А Василько за хвилину вже іншій дівчинці ніжку підставить. І враз своє улюблене: «Пробач, будь ласка!» Помітили хлоп'ята, що дедалі частіше він промовляє: «Вибач, будь ласка!» То уроки не зробив, то запізнився, то товариша підвів... І щоразу, мов приказка:

– Пробач, будь ласка, я більше не буду!

Зрозуміли однокласники, що Василько – ввічливий хуліган. Треба його негайно провчити! Наступного дня на першій перерві Грицько, пробігаючи повз Василька, досить сильно штовхнув його.

– Ти чого? – здивувався Василько.

– Пробач, будь ласка! – приклав до серця руку Грицько. – Я більше не буду.

– Гм... – розгнівався Василько. – Так, не будеш? – і враз ледве не впав від поштовху Сашка.

– Я, здається, тебе зачепив? – запитав хлопець. – Пробач, будь ласка! Я більше не буду.

Так почалися страждання Василька. То йому забули повернути зошит, то хтось потягнув щоденник, то куртки переплутав... І всі перед ним вибачалися, обіцяли, що більше не будуть, а на наступній перерві все починалося спочатку.

Якось Василько виходив зі школи, зачепився за чийось ногу і влетів у снігову кучугуру. Десь згори він почув ввічливе: «Пробач, будь ласка».

А коли він виліз та обтрисився, то побачив, що його рюкзак висить на дереві, а на ньому крейдою написано: «Пробач, це випадково. Більше не будемо».

Чому однокласники вирішили провчити Василька? Чи правильно вони вчинили? Чи є вчинки дітей правильнішими за вчинки Василька? Як можна було вчинити дітям, щоб зупинити поведінку однокласника?

Як ти розумієш вислів **ввічливий хуліган? Поміркуй, чи виправиться Василько.**

Розглянь малюнки. Знайди й зачитай уривки з тексту, які вони ілюструють.

Визнач головну думку твору. Доведи, що текст «Василько-забудько» – оповідання.

Олена Пчілка – псевдонім Ольги Петрівни Косач, яка присвятила своє життя розвитку української культури. Вона писала поезії, байки, оповідання, перекладала українською мовою твори зарубіжних письменників, записувала народні пісні, легенди, казки.

Олена Пчілка організувала дитячий театр, у якому ставили спектаклі за її творами. А ще вона – ніжна й мудра мама, яка виховала геніальну Лесю Українку.

Ти вже знаєш, що Олена Пчілка писала **байки** (fabulele). Чи знайомий тобі цей жанр з уроків читання рідною мовою? Якщо ні – знайди інформацію про байку у словничку читача.

наморився – втомився
зирк – подивився, глянув
далебі – дійсно, справді, правду кажучи
ґави ловити, байдикувати – марно витратити час

Послухай байку, а потім прочитай її.

Олена Пчілка

КОТОВА НАУКА

Автор

Котик Мурко находився,
десь там лазив, наморився –
скочив на диван.
Ох, та й пишно ж як розлягся!
Як розкішненько простягся,
мов великий пан!
Зирк малий Петрусь на нього,
на пустунчика отого,
і сказав йому:

Петрусь

– Ах ти ж, Мурку, ах, ледащо.
Чи тобі робить нема що
у дворі всьому?
А глядіть в коморі, в хижі
та ловить шкідливі миші,
стерегти добра?
Розпустився, розманіживсь,
тільки спав би все та ніживсь!

Автор

Глянь, яка пора! –
так Петрусик лихословив.
Мурко вислухав і мовив:
– Правда, далєбі!
Вже ж недобре лінуватись,
до роботи не прийматись –
це скажу й тобі:

Котик

он книжки твої ще в схові
і завдання не готові,
що на завтра вчить.
Поки ходиш, ґави ловиш
та мені докори мовиш,
міг би все зробити:
міг би вивчить байку «Хмару»
чи зробить задачок з пару,
а хоч би і п'ять.
І що треба написати,
все гарненько посправляти –
не байдикувать!

Автор

Часто так і в нас буває:
хтось там судить, дорікає,
іншого займа;
а на себе озирнутись
та швиденько схаменутись, –
то цього нема!

Назвіть персонажів байки. Де лів відпочивати котик? З ким його порівнює авторка? За що котика сварив Петрусь? Що на це відповів котик? Що він порадив робити хлопчику? Яким у байці зображено котика? А Петруся?

Знайди і прочитай **мораль** байки. Які людські вади засуджує байка?

Прочитай прислів'я. Які з них можна використати як головну думку твору?

Гостре словечко коле сердечко.

Не кивай на сусіда, коли сам спиш до обіду.

Зробив діло – гуляй сміло.

Чуже бачить під лісом, а свого не бачить під носом.

Підготуйтеся до розігрування байки:

- ✓ розподіліть ролі;
- ✓ поміркуйте, з якою інтонацією потрібно читати слова автора й кожного з персонажів;
- ✓ повправляйтеся у виразному читанні одне одному.

Послухай, а потім прочитай самостійно байку. Яка румунська байка подібна до неї? Хто її автор?

Леонід Глібов

КОНИК СТИБУНЕЦЬ

У степу, в траві пахучій,
кони́к, вдатний молодець,
і веселий, і співучий,
і проворний стрибунець
чи в пшениченьку, чи в жито,
досхочу розкошував
і цілісінькеє літо,
не вгаваючи, співав;
розгулявся на всі боки,
все байдуже, все дарма...

Коли гульк – аж в степ широкий
суне злючая зима.
Кони́к плаче, серце мліє;
кинувсь він до Мурав'я:
– Дядьку, он зима біліє!
От тепер же згину я!
Чуєш – в лісі ворон кряче,
вітри буйнії гудуть?
Поряту́й, пора́дь, земляче,
як се лихо перебу́ть!

– Опізнився, небораче, –
 одказав земляк йому. –
 Хто кохав життя ледаче –
 непереливки тому.
 – Як же в світі не радіти?
 Все кругом тебе цвіте, –
 каже Коник, – пташки, квіти,
 любе літечко на те;

скочиш на траву шовкову –
 все співав би та співав.
 На таку веселу мову
 Муравей йому сказав:
 – Проспівав ти літо Боже, –
 вдача вже твоя така, –
 а тепер танцюй, небоже,
 на морозі гопака!

Склади (і запиши) три-чотири запитання за змістом байки Леоніда Глібова «Коник-стрибунець». Звернися із запитаннями до однокласників, отримай на них відповіді.

мимохіть = ненавмисно
 скривдити = образити
 кепкувати = жартувати

Прочитай назву твору. Поміркуй, про що в ньому може йтися. Чи може цей текст бути казкою?

Послухай уривок з тексту, а потім прочитай текст.

Катерина Бабкіна

МСЬЄ ЖАК І КВІТНЕВА РИБА

Усі ми знаємо, що колись перед кимось точно завинили. Можливо, мимохіть. Йдеться не про ті провини, за які сварить бабу-

ся чи часом карає батько – розбиті шибки, подерті черевики, підстрижену ляльку чи погану оцінку з математики. Найгірша провина – скривдити когось, образити чиїсь добрі почуття. Або – просто залишитися до когось байдужим, обійти своєю увагою. Коли я забуваю бути до людей уважною, чемною і доброю, мені щоразу пригадується мсьє Жак.

Мсьє Жак приїхав до нас з Парижа. Упродовж цілого березня він замість нашого вчителя мсьє Анатолія навчав нас французької мови. Він був до всіх уважним і лагідним. Але сталося так, що цілий клас узяв собі за звичку постійно кепкувати з мсьє. Його домашні завдання ми виконували не відразу, а відкладали тижнями. Він дозволяв під час відповіді заглядати до підручника чи в зошит, ніколи не сварив нас за спізнення. Коли починався урок, ми підводилися і мляво вимовляли: «Бонжур, мсьє Жак»*. І хтось обов'язково додавав якийсь прикрий жарт. Мсьє Жак мало розумів українську мову, тому так жартуючи з нього, ми нічим не ризикували.

Замість диктантів і вправ він розповідав цікаві французькі казки та вірші, учив пісеньок та ігор, що в них бавиться паризька малеча. І неодмінно на кожному уроці ставив комусь дванадцятку.

Наприкінці березня мсьє Жак розповів нам про одну цікаву французьку традицію. Напередодні першого квітня всі готують квітневих риб: вирізають їх із паперу, розмальовують, пишуть на них добрі жарти й щирі привітання. Таку рибу треба першого квітня непомітно почепити на спину тому, до кого відчуваєш симпатію, кого поважаєш і маєш за друга. Виходить одночасно і жарт, і вияв прихильності.

Ідея нам дуже сподобалася. Усі заздалегідь приготували таких риб для однокласників. А тридцять першого березня Мирослав приніс до школи картон і фломастери, і ми вирішили приготувати квітневу рибу для кожного з учителів.

* «Бонжур, мсьє Жак» – французькою мовою: «Добрий день, пане Жак».

Мсьє Жакові ми сказали, що не маємо охоти до французької мови. Він не заперечував, щоб цілий урок ми малювали й вигадували привітання. Після уроку мсьє Жак попросив Мирослава залишити йому фломастери до завтра.

Про кого розповідається у тексті? Яким він був? Чим тебе вразив мсьє Жак? Як ставилися до нього діти? Поміркуй, чи справедливим було таке ставлення учнів до мсьє Жака? Про яку традицію розповів учитель дітям? Що вирішили зробити діти?

А наступного дня було перше квітня, день жартів і сміху. Усім учителям на двері ми почепили красиво розмальованих картонних риб зі щирими вітаннями від 4-А класу. Вони були втішені й зворушені. Останнім уроком у нас була французька мова.

Цілий урок мсьє Жак розповідав нам веселі французькі віршики й скороговки. Після уроку він повернув Мирославові фломастери і подякував нам за спільну працю: наступного дня вчитель відлітав до Парижа. Він поставив усім хороші оцінки,

вислухав наше «Оревуар, мсьє Жак»* й вийшов із класу. Ми й собі заходилися збирати речі.

– Та в тебе риба на спині! – крикнула Галка Ігореві.

– І в тебе! – відказав їй Мирослав.

– І в тебе, поглянь, і в тебе, – загомоніли всі.

Мсьє Жак прилаштував маленьких паперових риб до спинок стільців, а до кожної причепив двосторонній скотч. Зовсім крихітний шматок, щоб не попусвати нашого

* «Оревуар, мсьє Жак» – французькою мовою: «До побачення, пане Жак».

одягу. Коли ми всідалися на початку уроку, риби поприклеювалися нам до спин.

Мабуть, мсьє Жак малював і вирізав їх до пізньої ночі... Кожному вчитель написав щось хороше, щось таке, що можна було сказати тільки про цю людину.

«Ти дуже гарна й розумна, та головне уважна, чуйна і добра, Катрін. Залишайся такою завжди», – написав він на моїй рибі. І тут я помітила, що ми не приготували квітневої риби лише для мсьє Жака...

Наступного дня всі принесли з дому гарно розмальованих картонних риб. Усі раптом пригадали, як цікаво було слухати розповіді мсьє Жака, як багато він нас навчив. Про це й писали на рибках. А ще – про те, що кепкували з нього і просимо за це вибачення. А ще – що будемо сумувати за ним і дуже хочемо, щоб колись він прилетів до нас.

Але мсьє Жак уже був у Парижі.

У мсьє Анатолія ми взяли адресу школи у Франції, де працював мсьє Жак. Моя мама купила великого конверта, і ми наліпили на нього всі-всі марки, необхідні для пересилання з України до Франції.

Після уроків ми всім класом пішли на пошту і вкинули цього велетенського листа у скриньку. І нам зробилося легко, ми перестали почуватися винними перед мсьє Жаком за те, що не були такими ж добрими, як і він.

Як відзначили день жартів і сміху діти? Як відреагували на їх привітання вчителі? Як пройшов урок французької мови? Що помітили діти після уроку? Про що вони жалкували? Що зробили діти наступного дня? Знайди й зачитай, про що діти написали на рибках мсьє Жакові.

У якій частині тексту висловлена головна думка твору? Знайди й зачитай її.

Чи справдилися твої припущення щодо жанру твору?

МЕЛОДІЇ ЗИМИ

Ти розпочинаєш вивчати новий розділ підручника... Прочитай його назву. Поміркуй, про що йтиметься у творах цього розділу? Прочитай, які асоціації з цією порою року виникли в Санду та Марійки. Доповни їх.

Леонід Куліш-Зіньків

ЗИМА

Ну й бо ж снігу намело –
стало білим все село.
Біла стежка, біла річка,
біла вишня і смерічка,
біла хата, білі коні,
тільки носики червоні.

Чи схожа погода за вікном з тим, про що йдеться у вірші?

Яку картину ти уявив(-ла), коли читав(ла) вірш?

Які рядки вірша потрібно читати із захопленням, а які – з перелічувальною інтонацією?

Повправляйтеся у виразному читанні: прочитайте по черзі вірш одне одному. Висловіть побажання, що потрібно змінити, удосконалити.

Віра Паронова

ЙДЕ ЗИМА

Йде зима, красуня мила.
В неї сукня сніжно-біла,
черевички з кришталю –
дуже зимоньку люблю!
Йде в засніженім уборі,
очі сяють, наче зорі.
Щоб своє побачить личко,
дзеркало зробила з річки.
Білі коси розпустила,
землю лагідно укрила –
хай спочине до весни
і чарівні бачить сні.

У якому образі постає зима у цьому вірші? Які слова з вірша допомагають уявити зиму як живу істоту? Як ти розумієш слова **дзеркало зробила з річки, білі коси розпустила, землю лагідно укрила**?

Послухай пісню «Завітала зимонька»
(музика Ірини Порошук, слова Валентини Лисенко).

Який настрій викликала у тебе ця пісня? Якою ти уявив(-ла) зиму, слухаючи пісню? Подібні чи відмінні образи зими у пісні «Завітала зимонька» й у вірші «Йде зима»? Чим саме?

Створи колаж з фото чи малюнків на тему «Зима». Доповни його словесним портретом зими: добери слова, які найточніше її описують (**сніжна, весела, люта, біла**).

Прочитай самостійно вірш Віри Правоторової «Нудьгував мороз». Поміркуй, чому він має таку назву.

Віра Правоторова

НУДЬГУВАВ МОРОЗ

Нудьгував мороз надвечір:
поховалася малеча,
гріється собі у хаті,
нікого за ніс щипати.
Прикладав до вікон вуха,
він уважно дуже слухав,
підслуховував, як мами
засівають сни казками.
Так від ґанку і до ґанку
проблукав мороз до ранку.

Ярослав Стельмах народився у Києві, в родині відомого українського письменника Михайла Стельмаха. Ярослав ріс обдарованою дитиною, з дитинства захоплювався музикою, спортом, іноземними мовам. Він автор популярних дитячих книжок «Химера лісового озера, або Митькозавр із Юріївки», «Голодний, Злий і Дуже Небезпечний», «Якось у чужому лісі» та ін. Більшість його творів – про дітей та їхні пригоди, справжню дружбу та безтурботне дитинство.

Послухай уривок з тексту, а потім прочитай текст.

За Ярославом Стельмахом

САНЧАТА

Спускалися ми з Митьком на санчатах. Уже всі розійшлись, а ми собі катаємось. Нарешті вирішили йти додому. Дивимося – дядечко з паличкою до нас прямує.

– Хлопчики, взув я старі черевики, а вони ковзкі. Боюсь, не піднімуся нагору, упаду, – каже дідусь. – Мені дуже незручно, але чи не змогли б ви мене на гору оцю підвезти?

Йому, мабуть, теж додому потрібно було, як і нам.

Ми трохи розгубились – нас дорослі катали на санчатах, це правда, а от ми їх ніколи. Я й кажу:

– Звичайно, можемо! Сідайте, будь ласка.

От веземо дядечка. Тільки виїхали – тіточка якась біжить.

– Що, – кричить, – зламав?

А ми їй:

– Та ні! Він хоч і важкий, але санчата теж міцні, будь-кого витримають. Так що ви не хвилюйтеся, не зламав.

Дядечко засміявся і до тіточки:

– Нічого я не зламав. Просто слизько дуже, от я й попросив хлоп'ят підвезти.

Тут і ми зрозуміли, що вона зовсім не про санчата питала. Сказали вони «Спасибі». Тіточка взяла дядечка під руку, і вони пішли.

А ми думаємо: «Раз на гору вже зайшли, то ще раз спустимось».

Спустилися. Стоїмо, чекаємо – може, ще когось підвезти потрібно. Довго чекали – ніхто не просить. Бачимо – бабуся йде.

Ми до неї:

– Чи не треба вас на гору підвезти?

А вона й каже:

– Ви вже краще самі катайтесь, а то ще завезете на гору, а там відпустите.

Чи то вона так пожартувала – незрозуміло.

Ми тоді ще раз з'їхали. Уже стемніло, а нікого так і нема.

Пішли ми з Митьком додому.

«Нічого. – думаємо, – завтра теж прийдемо кататися. От тоді, може, кого-небудь і підвеземо!»

Про кого розповідається в тексті? З яким проханням звернувся дядечко до хлопчиків? Чому його прохання здивувало дітей? Як вчинили хлопчики?

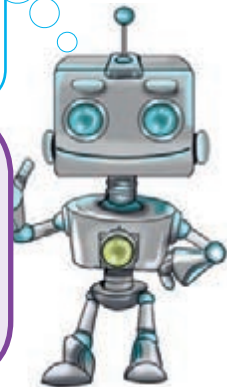
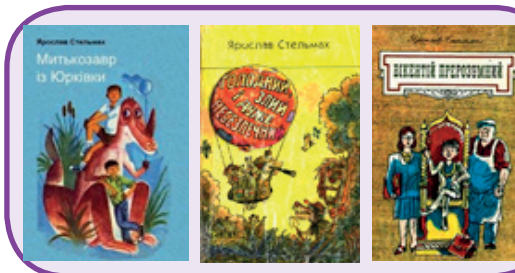
Що мала на увазі тітонька, яка запитувала «Що зламав?»?

Чому хлопчики хотіли ще когось підвезти?

Чи можна цей текст розмістити у розділі «Людина починається з добра»? Чому так думаєш?

Доведи, що текст «Санчата» – оповідання.

Про дружбу й веселі пригоди маленьких героїв ти можеш прочитати в цих книжках Ярослава Стельмаха...

Прочитай. Визнач жанр твору. Доведи свою думку.

Інна Бевз

Ходить він завжди вночі,	в чобітки та у панчохи
має від дверей ключі,	він кладе потішки,
знає, хто живе і де,	а нечемним – різки!
як себе щодня веде.	Хто це? Швидко відгадай!
Чемним діткам, хоч потроху,	Це наш любий ...

Чим ця загадка відрізняється від народних? За якими ознаками ти відгадав(-ла) загадку?

Що дістається чемним діткам, а що – тим, хто бешкетує?

Які подарунки від Святого Миколая хотів би одержати кожен з вас? Запитайте про це одне одного й дайте відповіді.

Вивчи загадку напам'ять і загадай її вдома.

Послухай уривок з тексту, а потім прочитай текст.

За Юстиною Телішевською

ЧАРІВНІ ДАРУНКИ

Жили два братики – Сашко й Мишко. Сашко завжди допомагав мамі з татом, а Мишко був ледачим і вередливим. Усе йому було не так: то в Сашка іграшка краща, то він каші не їстиме, то до школи не піде.

Цілий рік Святий Миколай спостерігав за хлопцями. Тому Сашкові він приготував велику торбу іграшок і солодоців, а Мишкові – нічого.

Уночі Миколай поклав свої подарунки Сашкові біля ліжка. Чортик Антипко, який це бачив, поклав на ковдру Мишка різки й розбудив його:

– Уставай, хлопче! Миколай приніс вам з братом подаруночки. Тобі – різки, а Сашку – цілу торбину смаколиків і конструктор.

– Отак завжди! – обурився Мишко. – Усе дістається цьому мазунчику!

– Але ж ти розумний хлопчик! Поки Сашко спить, поміняй Миколаєві дарунки місцями: собі забери торбу, а йому поклади різки.

Мишко так і зробив. Сашко не зрозумів, чим він так розсердив Святого Миколая. А Мишко сміявся з брата.

Сашко вдягнувся, узяв свої різки і вийшов надвір.

– От бачиш, за те, що ти добре поведився, Миколай подарував тобі різки, – підскочив до нього чортик Антипко, – а Мишку – он скільки всього! Отже, неслухняним бути вигідніше.

– Я не хочу бути таким, як Мишко, – відмахнувся Сашко. – Я не знаю, чому Миколай так зробив, але довіряю йому.

– От дурненький, – розчаровано пирхнув Антипко, роззирнувся довкола й побачив дівчинку на ковзанці. Він тут же поставив їй підніжку – дівчинка перечепилася і впала на лід.

– Ану геть звідси! – крикнув Сашко і прогнав Антипка. Хлопчик допоміг дівчинці підвестися.

– Знаєш, мені Миколай стільки цукерок подарував, що я боюся луснути, – усміхнулася Сашковій дівчинка. – Ходімо, я тебе пригощу.

А Мишко не хотів ні з ким ділитися смаколиками. Він так об'ївся солодощами, що в нього довго болів живіт. Бо Миколаєві подарунки чарівні: добрим вони виходять на добре, а злим – на зле.

Про кого розповідається у творі? Коли відбуваються події?

Хто з хлопчиків отримав подарунки від Миколая, а хто – різочки від чортика Антипка? Чому так?

Що порадив Антипко Мишкові? Чи дослухався до його поради хлопчик?

У чому хотів переконати Сашка чортик? Чи вдалося йому це?

Знайди й зачитай їхню розмову.

Знайди в тексті докази того, що дівчинка з ковзанки була чемною.

Яка прикрість сталася з Мишком і чому?

Розглянь малюнки. У якій послідовності їх потрібно розмістити?

Покажи на малюнках кожного з персонажів твору.

Перекажи текст за малюнками.

Послухай пісню «Вже надходить ніч чарівна», музику і слова якої написав Іван Шевчук. Про яке свято в ній йдеться? Поділися своїми враженнями про пісню. Чи хочеш розучити її до свята?

Віра Правоторова

ЗРОСТАТИ РАЗОМ

Підроста в дворі ялинка
під віконечком Яринки,
стрімко тягнеться до неба.
Підрости їй дуже треба,
щоб прийдешнього Різдва
з нею сталися дива,
щоб прикрасили ялинку
мама з татом для Яринки
просто неба біля хати
і не здумали зрубати!
Щоб росли удвох – ялинка
і малесенька Яринка
від Різдва і до Різдва,
хай завжди отак трива!

Про кого і про що розповідається у вірші? Чому ялинці потрібно швидше підрости? Як ти розумієш назву вірша? Поміркуй, чи любить родина Яринки природу. Чому так думаєш?

Юлія Домашець

ЛІСОВА ВЕЧІРКА В СТИЛІ «ЕКО»

У нас екологічна
вечірка новорічна.
Ми ялинку не купляли,
не рубали, не пиляли.
А до неї в ліс прийшли,
святкування почали.
Мінус двадцять – це не жарти,
та пригода цього варта.
Пуховик або кожух –
твій найкращий в лісі друг.
З термоса узвар гарячий
пити неймовірно смачно.
У снігу ми покачалися,
на санчатах покаталися,
круг ялиноньки зібралися,
танцювали, усміхалися.
І раділи всі смереки
цьому святу в стилі «Еко».

На честь якого свята влаштували вечірку? Чому персонажі вірша вирішили провести новорічне святкування в лісі? Яка погода була надворі? Що вони взяли з собою, щоб не замерзнути? Який настрій був у учасників вечірки? Доведи це рядками вірша.

Що означає вислів в стилі «Еко»?

Чи хотів би / хотіла б ти побувати на такій вечірці?

Поміркуй, що об'єднує вірші «Зростати разом» і «Лісова вечірка в стилі «Еко»»?

Послухай уривок з тексту, а потім прочитай текст.

За Іванною Савицькою

РІЗДВО У ЛІСІ

У гайку, де колись росли опеньки, жили зайчики маленькі. Шубка на них тепла та пухка, хвостик схожий на м'яча, вушка стирчать, очка блищать. Було всіх зайчиків п'ять.

Як прийшли Різдвяні свята, заметушилася хата.

Тут зайчиха порядкує, заєць надворі майструє, а маленькі зайченята обступили маму й тата, подають і допомагають, як уміють і як знають.

Уже до свят усе готове. Печиво пухке, чудове... З маком жовті калачі, і великі, і малі. Коржики, ще й паляниці та з біленької пшениці.

Чобіток нових по парі заєць приволік для дару. П'ять новеньких козушків сам один пошити встиг.

Хатка, хоч уже валилась, чистотою аж хвалилась...

– Ну, святкуймо! – каже мати. – Уже пора колядувати.

Обізвалась Сіра Спинка, наймолодша в них дитинка.

– Мамо, мамо! Де ж ялинка?

Каже мати:

– Та давайте підождімо! Куцика в яри пошлімо. Він прудкий, тож за хвилинку з яру принесе ялинку...

Скочив зайчик по долині, низько поклонивсь ялинці – і сюди, і туди, каже нищечком:

– Ходи! Ой, ходи мерщій до нас, різдвяний звеселиш час.

Та ялинка не схотіла. Уся інеєм заблистіла, золотими зірочками, кришталевими свічками та сказала на біду:

– Не піду!

Куцик як прибіг до хати, став рідні оповідати, як в яру ген у долині він все кланявся ялинці. Як вона уся блистіла, срібна, ясна, гарна, біла... Кращої немає в снах, ні в ліску, ні по хатках...

Заметушилася хата. Заєць захопив чобітки, ще й новенькі кожухи. А зайчиха паляниці із біленької пшениці, пиріжки і калачі, що місила уночі.

Зайченята непомалу позбирали що попало і швиденько по сніжку скоком-боком – вже в ярку. Склали все те під ялинку, не марнують ні хвилинок.

Заєць вже будує хату. А зайчиха у куті сипле маку до куті, ліпить пиріжки з капусти, кидає в олію хрусти. А маленькі зайченята обступили маму й тата. Веселенькі. Не дармують, на ввесь голос колядують.

А ялинка вся ясниться, від інею аж іскриться. Гомін лісом покотився – Бог Предвічний народився.

Твір Іванни Савицької «Різдво у лісі» – авторська казка. З'ясуй у словничку читача значення цього терміна. Чим авторська казка відрізняється від народної?

Про кого розповідається у казці? Зі скількох осіб складалася родина зайчиків? До якого свята і як вони готувалися? Чому зайчики вирішили святкувати Різдво під ялинкою? Розкажи, як готуються до Різдва у твоїй родині.

Розглянь репродукцію картини Сьюзан Вілер. Поміркуй над запитаннями і вислови своє враження від картини.

- Хто зображений на картині?
- Скільки їх?
- Хто серед них найстарший?
- Хто завітав на вогник до зайчиків?
- У який час вони зібралися?
- Що роблять?
- Який у них настрій?
- Добери назву до картини.

Сьюзан Вілер

Послухай, а потім прочитай оповідання.

Андрій М'ястківський

СІЮ, ВІЮ, ПОСІВАЮ

Щовечора перед Новим роком (колись Новий рік зустрічали 14 січня) дідусь Демид навчав Андрійка щедрувати:

– Щедрий вечір, хато-світлице.

Сійся, родися, житечко, пшенице!

Андрійко співав разом з дідусем та уявляв, як він прийде із дзвіночком до дядька Івана. Потім до дядька Юхима і сам лунко, як дзвіночок, щедруватиме. А йому за це дякуватимуть, пригощаючи цукерками, горіхами. Він ще й посіватиме з правої руки:

– Сію, вію, посіваю!

З Новим роком вас вітаю!

– Усе це дуже давнє, – зауважила мама.

– Хто давнє забуває, той теперішнього не знає, – сказав дідусь.

– Жито, пшениця теж давні, а щороку нові родять, – додав тато. І Андрійко тішився, що скоро піде щедрувати.

Чого навчав дідусь Демид онука? Що уявляв хлопчик? Який у нього був настрій? Що висловлювалося в піснях, які співав Андрійко?

Знайди в тексті й запам'ятай прислів'я. Спробуй пояснити його значення.

Пригадай, що ти знаєш про **колядки, **щедрівки**, **засівальні пісні**.**

Перевір себе за словничком читача.

ЩЕДРІВКА

Прийшли щедрувати до вашої хати.

Приспів: Щедрий вечір, добрий вечір
добрим людям на здоров'я.

Тут живе господар – багатства володар.

Приспів...

А його багатство – золотії руки.

Приспів...

А його потіха – хорошії діти

Приспів...

Що мовиться у щедрівці про господаря? Яке в нього багатство? У чому його потіха?

ЗАСІВАЛЬНА

Хлопчик засіває хату зерном і промовляє:

Сійся, родися,
жито, пшениця,
всяка пашниця.

На щастя,
на здоров'я,
на Новий рік,

щоб вам родило
краще, ніж торік!
Квасоля під стелю,
а льон по коліна,
щоб вам, господарю,
голова не боліла!

Які побажання висловлено у творі? З якою інтонацією його потрібно читати?

Якщо ти дівчинка, то вивчи напам'ять щедрівку, а якщо ти хлопчик, то – засівальну. За бажанням можеш дібрати й вивчити подібні твори з інших джерел.

Послухай уривок з оповідання, а потім прочитай оповідання.

За Світланою Колядою

ОМЕЛЮХИ

Лютує мороз. Сьогодні так холодно, що маленькі школярі не пішли до школи. Оріся теж удома. Вона дивиться у вікно. Бабуся у хліві порається. Нудно дівчинці самій. Он там, надворі, горобина червоними кетягами палає.

Аж ось налетіла зграйка омелюхів... Усю горобину вкрила. Гарні птахи! Груді

в них рожеві. Голівки чубатенькі. Посвистують омелюхи, ягодами ласують. Оріся в долоньки плеще. До птахів озивається. От коли б вони прилетіли до неї! Та пташки на неї й уваги не звертають. Усе їдять та їдять. Наїдаються.

Дивиться Оріся, а вони мляві стають. Свистіти перестали. Раптом почали падати! Один, другий, третій... Усі попадали. Який догори лапками, який на бочок...

– Ой лишенько! – стривожилася Оріся, у вікно стукає...

Прийшла бабуся й заспокоює внучку:

– Усе буде гаразд, – говорить. – Я їм допоможу. А ти спати лягай, бо вже темніє.

Прокинулась Оріся – повна світлиця омелюхів! На кімнатному лимонному дереві сидять. Очам свої дівчинка не вірить. А посеред світлиці – порожній кошик! Що за дива?! Дві пташки на підвіконні сидять. Дзьобами у шибку стукають.

Підвелася Оріся з ліжка. На підлогу стала. А омелюхи – усі до вікон. З лимонного деревця злетіли. Об вікна стурбовано б'ються.

Орися – знов до ліжка. Затихла, чекає. Тільки очі з-під ковдри визирають. Сидять пташки біля вікон і не співають.

Вирішила Орися випустити омелюхів. Заговорила дзвінким голосочком:

– Не лякайтесь! Я вас випущу! – Але пташки знову стрижилися.

Відкрила Орися квартиру. Сама в куточку ліжка притихла. Омелюхи – в квартиру! Один за одним, один за одним... Фур-р-р! Фур-р-р! Полетіли!

Увійшла бабуся і все пояснила. Мерзлих ягід наковталися омелюхи. Дуже охололи їхні тільця. Від того птахи й попадали. Могли б і загинути. Але бабуся внесла їх у кошику до кімнати. Поки Орися спала, омелюхи відігрілися.

– А ти, Орисенько, добре зробила, що омелюхів випустила. Пташки сумували б за лісом. А на горобину вони ще прилетять. Та й морози великі тримаються в нас недовго.

Про кого йдеться в оповіданні? Чому дівчинка була вдома? Який настрій у неї був? Хто привернув її увагу?

Знайди і прочитай рядки, у яких розповідається: а) якими були омелюхи; б) що вони робили; в) що з ними сталося.

Чому омелюхи попадали? Як це пояснила бабуся?

Яку добру справу зробила бабуся? А Орися?

КРАЇНА МОЯ – УКРАЇНА

Що тобі підказала назва розділу?
Про що в ньому йтиметься?
Які твори на цю тему ти вже читав(-ла)?
Звернися до змісту підручника: знайди у ньому розділ, який починаєш вивчати.
Чи є у переліку твори або прізвища авторів, які ти вже знаєш?

Послухай Гімн України. Пригадай, коли виконують Гімн України.

ДЕРЖАВНИЙ ГІМН УКРАЇНИ

Слова Павла Чубинського

Музика Михайла Вербицького

Ще не вмерла Україні, і слава, і воля,
ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці,
запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

Душу, тіло ми положим за нашу свободу.
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

Дмитро Павличко – український поет, перекладач, політик. Невеликі поезії він почав писати ще школярем. Його твори приваблюють щирістю, красою і простотою. Багато віршів поета стали піснями («Два кольори», «Лелеченьки» та ін.). Дмитро Павличко любив дітей і багато писав для них.

«А я маю надію на вас – як ви підростете, на нашій землі буде більше світла», – так звертався поет до дітей.

Прочитай назву вірша. Як ти гадаєш, де найкраще місце на землі?

Дмитро Павличко

ДЕ НАЙКРАЩЕ МІСЦЕ НА ЗЕМЛІ

Де зелені хмари яворів	– Всі народи бачиш ти з висот,
заступили неба синій став,	всі долини і гірські шпилі.
на стежині сонце я зустрів,	Де ж найбільший на землі народ?
привітав його і запитав:	Де ж найкраще місце на землі? –

Сонце усміхнулося здаля:

– Правда, все я бачу з висоти.

Всі народи рівні. А земля

там найкраща, де вродився ти!

Виростає, дитино, й пам'ятай:

Батьківщина – то найкращий край!

З ким розмовляє герой вірша? З якими запитаннями він звернувся до сонця? Зачитай, яку відповідь воно дало?

Знайди й зачитай рядки вірша, у яких висловлена головна думка твору.

ЗМІСТ

БАРВИ ОСЕНІ.....	4
Перший дзвінок.....	5
Золота казка осені.....	6
Осінь.....	8
Зі СКАРБНИЦІ НАРОДНОЇ МУДРОСТІ.....	11
Українські народні пісні.....	12
Дитячі пісні – колискові, забавлянки, потішки.....	13
Скоромовки	15
Лічилки	16
Дитячі ігри.....	17
Сірий кіт	17
Загадки	17
Прислів'я і приказки	18
Казки	21
Колосок.....	21
Пан Коцький	23
ЛЮДИНА ПОЧИНАЄТЬСЯ З ДОБРА.....	26
Добре слово.....	28
Несподіванка.....	30
Василько-забудько	31
Котова наука	33
Коник стрибунець	35
Мсьє Жак і квітнева риба	36
МЕЛОДІЇ ЗИМИ	40
Зима	40
Йде зима	41
Нудьгував мороз.....	42
Санчата.....	43
Чарівні дарунки.....	45
Зростати разом.....	47
Лісова вечірка в стилі «еко».....	48
Різдво у лісі.....	49
Сію, вію, посіваю	51
Щедрівка	51

Засівальна	52
Омелюхи	52
КРАЇНА МОЯ – УКРАЇНА.....	54
Де найкраще місце на землі	56
Батьківщина	57
Князенко ясінь	57
Без батьківщини життя – не життя	59
Україна.....	61
Колись весною на волині.....	67
«Хлопчик-чудак», що став славною людиною	72
Лисичка та рак	74
Надійшла весна прекрасна	76
Весняні чоловічки	76
Сидить весна на гілочці	77
Лесина квітка	78
Маринчина писанка	81
У колі рідної сім'ї.....	83
Теплий віршик для мами	84
Диво-татусь	84
Дідусів маршрут	85
Найкраща сестричка.....	88
Дружити треба вміти.....	90
Новенька	93
Як я став відмінником.....	95
Рудий Тимко	97
Секрет	101
Про жовті грушки й червоні вушка	101
СЛОВНИЧОК ТЕРМІНІВ.....	106
СЛОВНИК.....	108